

PROF. DR. FRANTIŠEK WEYR:
O T. ZV. »CELOSTÁTNÍCH« ZÁJMECH.

Tradicionální názor státovědecký a politický vede k představě státu (a jiných mu více nebo méně obdobných »sociálních těles«) jako analogii *fysických* jednotlivců. Spodobnou představou shledáváme se i v běžné sociologii, která spatřuje jak ve státu tak v biologických jednotlivcích živoucí »organismy« či entelechie. Jak stát a jiné sociální jednotky tak fyzičtí jednotlivci, z nichž se tyto jednotky skládají, mají své »zájmy«, které snaží se uplatnit, a to zhusta proti zájmům ostatním. Zájem státu jako celku nazývá se pak v *politice* zájmem »celostátním« na rozdíl od zájmů různých dílčích sociálních těles a *fysických* jednotlivců; v *právní vědě* označuje se tento celostátní zájem bezbarvějším, poněvadž relativnějším názvem zájmu »veřejného« na rozdíl od zájmů pouze »soukromých«. Jak v *politice* tak v *právní vědě* má se za to, že v případech *rozporů* mají ustoupiti — aspoň zpravidla — zájmy dílčí, pokud se týče soukromé zájmů celostátním, pokud se týče veřejným. To jest postulát, který podává se s povšechného aspektu »sociálního«, na rozdíl od aspektu individualistického.

Ve svém spisu »o metodě sociologické« (Barvič a Novotný, Brno 1927) poukázal jsem k tomu, že lidský intelekt nemá poznávacích forem, kterými by ony »sociální celky« mohl chápati jako *obdoby* *fysických* jednotlivců, jak domnívá se filosofie a sociologie t. zv. *universalistická*. S hlediska *přírodovědeckého*, jež jest zároveň nutně individualistické následkem svých poznávacích forem času a prostoru, jeví se proto tvrzení, že určitá mnohost jednotlivců jako taková má *tutéž* existenci (roz. ve smyslu *přírodovědeckém*) jako tito jednotlivci o sobě, jako pouhá *fikce*. V citovaném spise jsem ukázal dále, že o existenci — arciť ne již *přírodovědecké* — takových »sociálních« celků možno mluvití toliko s hlediska *normativního*. Zde noetický předpoklad normového souboru »ustavuje« (ve smyslu *methodologickém*) příslušný celek jako »jednotku«. Hledisko své vyznačil jsem povšechně jako *racionalistické*, t. j. plynoucí důsledně z vlastností lidského rozumu, a lituji velmi, že mnohým mým kritikům hledisko to nezdá se dostačovatí, poněvadž omezuje prý přespříliš poznatelné obzory lidského intelektu. Nic nedokazuje však, namítá-li se *racionalistickým* myslitelům jejich »pouhý« *mechanistický* světový názor. Přísně *přírodovědecká* metoda se svým kausálním zákonem (příčinami a účinky, odehrávajícími se podle zásady nutnosti v prostoru a času) je skutečně *mechanistická* a »královnou« *přírodních věd* není, jak se zpravidla tvrdí, *teoretická matematika* (poněvadž není vůbec *přírodní vědou*), nýbrž její aplikace v *přírodě*, totiž *mechanika*. I já stejně jako mnozí kritikové živě lituji, že Bůh, Prozřetelnost, *Příroda* nebo jak jinak to chcete nazvati, vyzbrojila lidský intelekt tak omezenými a *exklusivními* prostředky poznávacími, ale *spravedlivě* nemohu činiti výtky myslitelům, kteří si tuto neutěšenou situaci prostě uvědomují, nýbrž mohl bych to nanejvýš *blasfemicky* vytýkati tomu, kdo je stvořil takovými, jací jsou.*

Následující vývody mají ukázati, že i v *praktické* *politice* dochází k těmže důsledkům jako v *teoretické* sociologii, jakmile vychází se z *fikce*, že *sociálním celkům* (státu) přísluší *táž* *realita* jako *fysickým* jednotlivcům. Důsledky ty projevují se zde, jak již shora naznačeno v koncepci *typických* »celostátních« zájmů, které přísluší prý státu jako největšímu celku na rozdíl od »dílčích« zájmů, příslušejících *pouhým* dílčím celkům nebo dokonce *pouhým* *fysickým* jednotlivcům. Tyto »celostátní« zájmy musí míti *tutéž* *realitu* jako zájmy dílčí, t. j. musí státi *samostatně vedle* nich, má-li subjekt, kterému přísluší celostátní zájem, skutečně *tutéž* *realitu* jako dílce, ze kterých se skládá. Poněvadž však, jak řečeno, tento předpoklad ve skutečnosti není dán, padá tím i jeho důsledek, což znamená jinými slovy: s hlediska *přírodovědecké* *reality* jest každý »celostátní« zájem *fikcí*, pokud jej srovnáváme s *konkretnějšími* zájmy dílčími. Jest

* I *moderní teleologicky* orientovaná *teorie hospodářská* (*Engliš*) musí býti, pokud se pohybuje v kolejších *přírodovědeckých*, *racionalistická* a jest jí také skutečně. Jsou-li jejím poznávacím objektem *lidé*, pokud si představují různé předměty jako *chtěné*, pak mohou to býti pouze *fyzičtí* jednotlivci. Neboť »*sociální celky*« (a tedy také *státy*) nemohou si vůbec nic »*představovatí*«, a tedy také ne nějaké předměty jako »*chtěné*«.

zde ovšem celá *stupnice fiktivnosti* až k jediné reálnímu zájmu, jímž jest výhradně zájem fyzického jednotlivce (biologické jednotky »člověk«). Tak jest na př. reálnější zájem určitých skupin jednotlivců (dělníků, živnostníků, úředníků atd.), ze kterých skládá se stát jako vyšší a obecnější skupina, než může být *povšechný* zájem této vyšší skupiny, nazývaný »celostátní«; zájem pak určitého dělníka A nebo živnostníka B jest opět reálnější než »celodělnický« nebo »celoživnostenský« atd. zájem.

Z řečeného plyne, že jest metodologicky pochybené, stavíme-li všechny tyto jednotlivé zájmy bez ohledu na jejich reality prostě *vedle sebe*. Těto chyby dopouští se v praktické politice zejména *politické strany*. Máme, jak známo, politické strany, které podle svého programu hájí pouze dílčí a tudíž realističtější zájmy. To jsou strany *stavovské* nebo *třídní*. Vedle nich vystupují však strany, které zavrhuje toto úzkoprsé stanovisko pyšně a ideálně prohlašují, že jejich programem jest zastávati zájmy »celostátní«. Tendence jejich jest nesporně ideální a s hlediska sociálního (na rozdíl od individualistického) sympatičtější než egoističtější stanovisko stran pouze stavovských, třídních nebo (ve státech národnostně smíšených) i nacionalistických. Jenže musí si při tom uvědomiti to, co si zpravidla neuvědomují: že nelze *vedle sebe* klásti zájmy třídní, stavovské, nacionalistické a »celostátní« jako zájmy (metodicky) téhož druhu. Pravdou totiž jest, že s hlediska realistického *není* vedle oněch třídních, stavovských, nacionálních a jiných *speciálních* zájmů vůbec *žádného* samostatného tak zvaného zájmu »celostátního«, který objevuje se reálnímu nazírání jako pouhá fikce, obdobná té, která by vedle dělníků, obchodníků, živnostníků, úředníků atd., z nichž skládá se obyvatelstvo státu, chtěla stavěti ještě nějaký celkový *národ*.

Co tedy může znamenati s hlediska zde zaujatého pojem »celostátního« zájmu a co znamená politická tendence, která důsledně chce hájiti »celostátní« zájmy proti zájmům speciálním, t. j. dávatí oněm přednost před těmito?

Je zřejmo, že »celostátní« zájem jeví se povšechně jako *průměr* speciálních zájmů oněch činitelů, ze kterých se »celkový« *národ* skládá. Může být sledován, pokud se týče uskutečňován pouze na *vrub* neboli na *účet* zmíněných speciálních zájmů, nikoliv *vedle* nich. Podobně i speciální zájmy jednotlivých skupin, tříd nebo vrstev obyvatelstva jsou *průměry* ještě speciálnějších a proto konkrétnějších (reálnějších) zájmů jednotlivých *individuů*, z nichž se ony skupiny, třídy, vrstvy atd. skládají. »Obecnější« zájem vzniká takto *vzájemným slevováním* se strany zájmů speciálnějších. To musí si uvědomiti ten, jehož úkolem (programem) jest uskutečňování obecnějšího zájmu. Nesmí se domnívati — jak se bohužel velmi často stává — že obecnější a v poslední řadě oně *stupnice*: »celostátní« zájem jest zájmem *obsahově* samostatným, *vedle* jednotlivých speciálních zájmů stojícím a tudíž stejně konkrétním (reálním) jako ony.

Něco zcela obdobného nacházíme v pojmu zájmu t. zv. *veřejného*, jak vyskytuje se v *nauce právní*. Aní tento »veřejný« zájem není ve skutečnosti zájmem nějakého *reálného* tělesa (skupiny, obce, státu atd.) *vedle* zájmů t. zv. *soukromých*, nýbrž pouhým *průměrem* těchto, vzniklým *vzájemným slevováním*. Představa nějakého *absolutního* rozdílu mezi »veřejnými« a »soukromými« zájmy vede k fikcím. Neboť jde zde ve skutečnosti toliko o celou řadu zájmů od nejspeciálnějšího (nejkonkrétnějšího, nejegoističtějšího, nejindividuálnějšího atd.) k nejobecnějšímu. Tak jest společný zájem *dvou* osob, vzniklý *vzájemným slevováním* z jejich nejindividuálnějších zájmů, »veřejným« u srovnání s těmito oběma »soukromými«. Tento společný zájem jeví se však opět *soukromým* u srovnání se společným zájmem ještě většího počtu osob atd. Společný zájem obyvatel jedné ulice jest na př. »soukromým« u srovnání se společným zájmem obyvatel všech ulic, tedy obyvatel celé *obce*. I tento poslední zájem jest však »soukromým« u srovnání se společným zájmem obyvatel *všech* obcí, t. j. celého *státu*. Není tedy speciálního t. zv. »veřejného« zájmu obce, země, státu atd., nýbrž *skutečnými* jsou jen zájmy jednotlivých fyzických jednotlivců, z nichž se ona obec, země nebo stát skládá. V jednotku (soulad), dají se tyto »soukromé« zájmy *svěsti* jen *vzájemným slevováním*, čímž vzniká běžný pojem zájmů t. zv. »veřejných«. Jejich existence zakládá se, abych tak řekl — u srovnání s *reální* existencí soukromých zájmů — toliko na *matematické operaci* určitého druhu.

Shora zmíněnou politickou tendenci, již se sledují »veřejné« čili »celostátní« zájmy na úkor »soukromějších« (individuálnějších), možno pak povšechně označiti slovem *kompromis*. Slevovati ze zájmů individuálnějších ve prospěch zájmů obecnějších znamená tudíž *matematicky* řečeno: dělati průměry, *politicky* vyjádřeno: činiti kompromisy. Na myšlence kompromisu jest takto založena existence každého sociálního tělesa, pokud ustaveno jest aspoň částečně na základě demokratickém (autonomním). Na ní založen jest i právní řád se svou povšechnou tendencí, vyjádřenou známou obecnou větou, že »soukromé zájmy mají ustoupiti zájmům veřejným (správněji: veřejnějším)«. Ona znamená imperativ, řízený těm, kdož právní řád mají provádět: *Čiňte kompromisy* (roz.: mezi divergentními zájmy soukromějšími)!

Z řečeného plyne, že politická strana, jejímž výslovným programovým heslem jest hájení zájmů t. zv. »celostátních«, nesmí se považovati za pouhou *konkurentku* jiných stran, hájících *jiné*, (t. j. speciálnější) zájmy, nýbrž za *stranu kompromisů* kat exochén. S hlediska povšechně demokratického bude pak taková strana stranou *nejdemokratičtější*, poněvadž její existence jest nezbytným předpokladem trvalejší existence státního celku. S hlediska povšechně mravního bude dále stranou *nejideálnější*, poněvadž zájmy, které hájí, nemají onoho reálného podkladu jako zájmy speciálnější a tudíž egoističtější. Příslušenství k ní bude následkem toho vyžadovati většího idealismu a altruismu než příslušenství ke stranám, které podle výslovného programu svého hájí zájmy speciálnější a tudíž realističtější (hmataitelnější). Svého ideálního poslání dosáhne však v životě politickém jen tehdy, když si náležitě uvědomí svou pravou *podstatu*, jak byla právě naznačena. K této podstatě patří mimo jiné i jistá specifická důslednost programová. Špatně by se totiž na př. vyjímalá strana, která by princip kompromisní zastávala jen ohledně určitých, více méně libovolně z celého komplexu zájmů vytržených, obsahově speciálních zájmů (jako na př. obchodně-politických, kulturních, náboženských atd.) a ohledně jiné skupiny zájmů — na př. národnostních — zastávala naopak stanovisko krajně nekompromisní. Tomu by těžko porozuměl ten, kdo ví, co v *politice* znamená princip kompromisu. Nepochopil by ani, kdyby byl poučen, že v určitých věcech slušní lidé »neznají«, jak se říká »žádného kompromisu«. Neboť toto poučení samo již opouští zvolené, t. j. *politické* stanovisko, které zde znamená tolik jako stanovisko *kolektivní* na rozdíl od individualistického. Komu jest osud (zájem) rodiny, vrstvy, třídy, stavu, národa atd. jakožto *části vyššího celku* (státu) důležitější než osud (zájem) onoho celku samotného — kterýžto zájem jeví se, jak jsme viděli, jako pouhý kompromisem získaný průměrný zájem *všech* částí — ten nebude dělati žádných kompromisů, i kdyby měl proto méně důležitý (pro něho) celek třeba zahynout. Ještě menší ochotu ke kompromisům bude jeviti ten, kdo dává zásadně přednost uplatnění určitých osobitých hesel zcela bez ohledu na to, zda-li je ostatní jednotlivci považují za správné, t. j. přejí si jejich uskutečnění. To bude muž ve všem všudy důsledný a nekompromisní, po případě i vznešený *mravní* altruista, ale ve svém krajním *politickém* individualismu zjev s hlediska pravé demokracie politicky naprosto rozkladný a nepotřebný. *Neboť hledisko pravé demokracie jest právě hlediskem kompromisu*. Komu se nelíbí kompromis, nemůže se líbiti ani demokratické zřízení a pro toho bude i v tomto zřízení platit známý výrok básníkův: Politisch Lied — ein garstig Lied.

DR. RUDOLF KŘOVÁK:

ZÁKONODÁRNÁ ČINNOST NÁRODNÍHO SHROMÁŽDĚNÍ A PRESIDENT REPUBLIKY.

I.

Orgánem, kterým si v Československé republice podle ústavní listiny svrchovaný lid dává zákony, jest především Národní shromáždění. Zásadně jedině tento sbor vykonává moc zákonodárnou pro celé území republiky. Podle ústavní listiny má míti i Podk. Rus svůj vlastní sněm. Je příslušný